

Megyeri Anna

A 47. honvédszászlóalj századosa, **Csillagh László (1824–1876)**

Hosszú évekkel ezelőtt, 1998-ban a zalai múzeumok munkatársaival a szabadságharc emlékezetét megörökítő kötetet tervezve, a honvédek nyomát kutatva kerestük fel Bekeháza temetőjét.² Nehezen találtuk meg, mert a szépen faragott síremlékeket gaz- és indarengeteg fonta be, a hely szelleme azonban így is megérintett bennünket. Még sosem láttunk elhagyatott családi sírkertet, s nem sokat tudtunk azokról, akik a sírkövek alatt pihennek. Bízom benne, hogy a százados és családja alakjai e lapokon megelevenedhetnek, és az olvasók kedvet kaphatnak azoknak a tanulmányoknak, köteteknek olvasására is, melyek segítettek megrajzolni Csillagh László életútját.

A család és a testvérek

Csillagh László Bekeházán született 1824. április 19-én Csillagh Lajos földbirtokos és Koppány Borbála fiaként.³ Dédapja, Stern avagy Csillag Ádám egerszegi postamester a családi hagyomány szerint egy zalaszentgróti végvári vitéz leszármazottja volt, akit III. Károly 1739. június 26-án többek között Bekeháza birtokába helyezett,⁴ majd Mária Teréziától csásfordi előnevet és személyes pecséthasználati jogot nyert.⁵ Ő volt az, aki 1758-ban meglehetősen gyanús körülmények között igazolta nemességét,⁶ a címereslevél körüli bonyodalom azonban nem kisebbíti a jeles utódok érdemeit.

1 A tanulmány „A 47. honvédszászlóalj emlékezete” című tudományos konferencián Zalaegerszegen, 2020. szeptember 16-án elhangzott előadás szövegének kibővített és jegyzetekkel kiegészített változata. Köszönettel tartozom munkámhoz nyújtott segítségért a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára munkatársainak, különösen Kulcsár Bálintnak és Molnár Andrásnak önzetlen segítségükért.

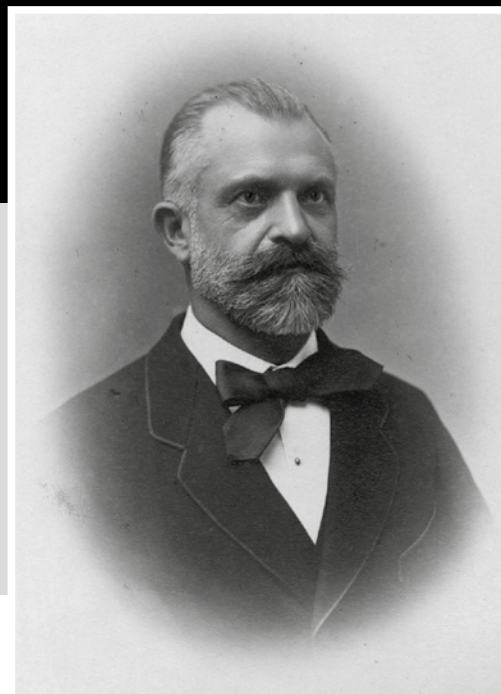
2 Lásd: A szabadságharc emlékei Zalában.

3 Csillagh László keresztszülei orosztonyi Farkas Gábor büki (ma Ozmánbük) nemes úr és Simon Mária kisasszony voltak. Orosztonyi Farkas Gábor táblabíró az 1829. évi nemesi kataszter Bükön írta össze. (MNL ZML Nemesi kataszter, 1829. 241. p.) Nevüket ekkor még „Csillag”-ként írták, az 1830-as években kezdték maguk „gh”-val írni, de ennek használata nem volt következetes.

4 MNL OLA 130. Illésy gyűjtemény. 1s. 1203.

5 MNL OL A 57. Királyi könyvek 47. köt. 406–407. p.

6 Nagy Iván nem vonta kétségbe a família nemességét (1858.3. köt.166.p.), Degré Alajos azonban arra a következtetésre jutott, hogy ők nem feltétlenül a zalaszentgróti végvári vitéz leszármazottai voltak, mert erre semmi nem utal a korabeli iratokban. Az ő ismert ősök Csillag-Stern Ádám postamester, felesége Duvall Katalin. Ügyes birtokcserékkel és vagyonszerzéssel jutott a jómódú zalai nemesek soraiba. Vö. Degré Alajos 1984.53–56. p.

CSILLAGH LÁSZLÓ portréja
Ellinger Ede műterméből (MNM)

A családi címer
Csillagh Lajos
alispán pecsétjén
(MNL ZML)

Az édesapa, Csillagh Lajos (1789–1860) jelentős birtokai megteremtették a köznemesi életmód alapjait. A családi birtokon, Bekeházán állott a kúriája; ott és Ságodban lévő javait együtt írták össze 1835-ben. 12 hold első osztályú földje mellett gyengébben jövedelmező földekkel, szántókkal, vegyes minőségű rétekekkel, legelővel, két jobbágyhellyel és két házas zsellérrel rendelkezett, a környéken szőlőjövödelme is volt. Gébárton egy házhelyet, kisebb szántóföldet és réteket, Teskándon öt hold kevésbé jó földet, különféle minőségű szántókat bírt. Zelefán erdője és legelője volt, míg Döbrétéről és Árkosházáról szerény szőlő-kilencedre számíthatott. Birtokainak éves jövedelmét 1835-ben 363 forint 4 krajcárra becsülte az összeírás.⁷

Csillagh Lajos alszolgabírói, majd főszolgabírói tisztelet viselt, 1837–1848 között pedig a vármegye másodalispánjaként tevékenykedett. 1845-ben e minőségében kellett szembesülnie azzal a ténnyel, hogy őt és gyermekeit egyszerűen „kifelejtették” az igazolt zalai nemesek

lajstromából, és csak kifejezett kérésére, felháborodott levelére korrigálták a tévedést.⁸

Sógorával, Koppány Ferencsel⁹ együtt alapító tagja volt 1858-ban a pusztaszentlászlói földbirtokos, Deák Ferenc sógora, Oszterhueber József ideiglenes elnökletével létrehívott Zalamegyei Gazdasági Egyesületnek. A hivatalosan 1861. március 4-én megalakult egyesület a gazdaság fejlesztését tűzte ki célul, de az abszolutizmus korában fontos terepe volt a közéleti eszmecsereinek, így az ellenzéki politizálásnak is.¹⁰

Csillagh Lajos óvatos, Degré Alajos szerint eredendően konzervatív szemlélete¹¹ mellett is bírta a szabadelvű nemesség bizalmát, így kerülhetett Kerkapoly István halálát követően, 1848–1849-ben az első alispáni székbe. Levélváltásuk bizonyossága annak, hogy barátjának tekintette őt a szabadelvű nemesség egyik vezéralakja, Csány László.¹² Kováts László ügyvéd, Széchenyi István gróf Zala megyei uradalmainak ügyésze 1847-ben – Széchenyi István vagy Lunkányi János, Széchenyi nevelője és barátja számára - készített kimutatásában Csillagh Lajost a „hivatalának köszönhetően ellenzéki” csoportba sorolta.¹³

Csillaghék házában három leányt és két fiút neveltek. A fiatalabb, 1829. január 31-én keresztelt Gyulát¹⁴ édesapja katonai pályára irányította: a belovári katonai intézetben nyert oktatást. Galsai Kovách Ernő, aki 1843 októberében kezdte meg ott az utolsó (3.) évfolyamot, emlékirataiban megemlíti a zalai fiút, aki iskolatársa lett: „ekkor már egy tanulótársam is akadt oda Zala megyéből, és pedig Csillagh alispán is Lajos [valójában Gyula] fiát vitte el velem együtt Belovárra, megtetszett neki is az én fellépésem Zalában.”¹⁵

Édesapja 1848. február 25-i levele tanúsítja, hogy beajánlotta Gyulát a királyi nemesi

7 MNL ZML Nemesi javak összeírása, 1835. Egerszegi járás.

8 Molnár András 2008. 39–40. p.

9 Koppány Ferenc (1799–1866) megye főadószedő, 1861-ben első alispán. Életről, tevékenységéről lásd részletesen: Molnár András 2010. 85–130. p.

10 Kiss Zsuzsanna 2003. 109–111., 113. p.

11 Degré Alajos 1984. 53–56. p.

12 Csány László reformkori iratai 45., 239–240. p.; Csány László kormánybiztosi iratai I. köt. 27. p.

13 Molnár András 2009. 151. p.

14 Csillagh László öccsét „Elek Gyula” névre keresztelték, mivel Séllyey Elek (1788–1850), a liberális érzelmű, muraközi birtokokkal is rendelkező sójtöri birtokos, a muraközi járás főszolgabírája, másodalispán volt a keresztapja.

15 Galsai Kovách Ernő 2020. I. köt. 122. p.

testőrséghez.¹⁶ A vármegye közgyűlési jegyzőkönyvének május 25-ei bejegyzése szerint Bécsből március 24-én jött értesítés, miszerint atyja érdemei miatt támogatják kérését, de majd csak a bizonyítványok bemutatását és a személyes találkozást követően tudják megítélni, alkalmas-e a feladatra.¹⁷ A forradalmi események a lehetőséget elsodorták, Gyula ulánus főhadnagy lett, majd elhagyta a katonai pályát. Az 1860-as évektől a vármegyei közélet agilis személyiségeként vált ismertté, mint a vármegyei közgyűlés központi választmányának, a nemesi pénztár választmányának, a Zalamegyei Gazdasági Egyesületnek tevékeny tagja. Zalaegerszegen, a Wlassics (ma Ady) utca 29-es számú házában élt családjával. 1901-ben a helyi kaszinó korelnöke lett. 1904-ben hunyt el 77. életében, és vele férfiágon kihalt a család.¹⁸ „A közgyűléseken könnyen lángra lobbanó lelkesedésével sokszor uralta a hangulatot. Heves, lelkesülő természet volt, tele rajongással a magyarságért. Ebből az érzésből fakadt minden cselekedete, minden túlzása és tévedése”-írták nekrológjában.¹⁹

Csillagh László tanulmányai, pályakezdése

Főszereplőnk, Csillagh László 1832-ben kezdte meg tanulmányait a nagykanizsai piarista gimnáziumban, majd 1833-tól a kőszegi bencés gimnáziumban végezte el a II-IV. grammatikai és az első humán osztályt. 1839/1840-ben másodéves bölcsész volt a szombathelyi líceumban, azután 1840-ben apja nyomdoka-in haladva kezdte meg tanulmányait a győri királyi jogakadémián.²⁰ A jogakadémia két

évfolyamának elvégzését követően Dobos József uradalmi ügyész mellett szerzett joggyakorlatot, majd 1843-ban jurátus lett a pesti Királyi Táblán. Ügyvédi vizsgáját dicséretes eredménnyel tette le 1844. május 13-án.²¹

Hamar megismerkedhetett a reformkor országgyűlésének életével, amikor 1843 szeptemberétől fizetett írnokként jelen lehetett a pozsonyi diétán. Zala vármegye 1843. augusztus 31-i közgyűlése az egyetlen zalai követ, Kerkapoly István²² első alispán mellé 12, napibérrel ellátott zalai ifjút küldött írnoknak, köztük Csillagh László tiszteletbeli aljegyzőt.²³ Chernel Kálmán fiatal jogász (később Kőszeg történetírója) az 1843–1844-es országgyűlésen szintén írnok volt Rohonczy Ignác Sopron megyei követ mellett Pozsonyban. Erről az időszakról írta visszaemlékezésében. „Itteni életem első idejében a velem egy házban szállásolt Csillagh Lacira és Püspöky Gráci²⁴ Zala megyei fiúkra szorítkozott [a társaságom]”.²⁵ Csillagh ugyanekkor Festetics Bennó gróf képviselőjét is ellátta a felsőtáblán.²⁶ A főrendek képviselőinek nem volt szavazati joga, és hozzászólási jogukat is korlátozták. Azonban nemcsak tudósította megbízóját, hanem megfigyelője, szemtanúja lehetett a felsőházban az ellenzék fellépésének is.²⁷

Csillagh László 21 esztendő volt, amikor az országgyűlésről hazatérve, Zala vármegye 1845. január 7-i közgyűlésen, több nemes ifjú társaságában táblabírói címmel tisztelték meg (valószínűleg Pozsonyban szerzett érdemeiért).²⁸ 1845 februárjában mint helyettes ügyész, perügyelői megbízást kapott egy csődperben.²⁹ Csány László egy későbbi leveléből az derül ki,

16 MNL ZML kgy. ir. 1848:537.

17 MNL ZML ÁB jkv. 1848:84.

18 Gyászjelentése: GM Tört. Dok. 1976.51.16.

19 Zalamegye 1904. augusztus 21. 4.p.

20 19 esztendő édesapját 1808-ban jegyezték be az akadémia tanulójaként.

21 Pálmány Béla 2011. 1633. p.; Juhász Réka Ibolya 2017. 496. p. (Csillagh Lajosról lásd: ugyanott 221. p.)

22 Kerkapoly István (1789–1848) 1837-től 1848-ig Zala vármegye első alispánja, kővágóőrsi birtokos.

23 MNL ZML kgy. jkv. 1843:2238. (7–8. p.)

24 Püspöky Gárcián (1817–1861) kilépett cs. kir. kadét, táblabíró, Csány László unokaöccse, a 47. honvédszászlóalj zászlótartó őrmestere, ő tűzte ki elsőként a zászlót Buda ostromakor, 1849. május 21-én.

25 PFL Chernel Kálmán kézirat I. köt. 34/2. p.

26 Pálmány Béla 2011. 520.p. (Tolnai Festetics Benno gróf, 1812–1872.)

27 A rendek képviseléről lásd: Dobszay Tamás 2019.58.p.

28 MNL ZML kgy. jkv. 1945. január 7. Csillagh László táblabírói kinevezése.

29 Nemzeti Ujság 1845. február 27. (33. sz.) 132. p.

CSILLAGH GYULA portréja
Mayer György műterméből
(magántulajdon, reprodukciója GM)

hogy rövid ideig a vármegyei árvaszék jegyzőjeként is tevékenykedett.³⁰

A fiatal, agilis férfi lelkesen szegődött a Csány Lászlót és Deák Ferencet követő zalai szabadelvű ifjak köréhez. 1845. március 26-i keltezéssel Csuzy Pál³¹ Becsehelyről, „Laci bátyjához”, azaz Csány Lászlóhoz írott levelében azt panaszolta, hogy az utak végtelen rosszasága miatt meghívására csak négy barátja érkezett: Csillagh László, Skublics László,³² Püspöky Grácián és Gyika Jenő,³³ akik már aznap szalonkára vadásznak.³⁴ Degré Alajos, a neves jogász, márciusi ifjú visszaemlékezésében szeretettel szolt a baráti összejövetelekről: „Pali szeretett mulatni, s ha a kastély nem volt tele vendéggel, mi ültünk lóra s bejártuk a vármegyét.” Megemlítette a zalai nemesség „tűzről pattant” fiataljai között Csillagh Lászlót is, máskor pedig Laciként emlegette.³⁵ A kitűnő fiúknak „nemcsak a szája járt pohár mellett, s nemcsak Sárközi zenéje lelkesítette, hanem a magasabb s szentebb eszmék is.” Akik életüket sem féltve később, „mily kitűnő honvédek lettek.”³⁶

Miután 1845. március 2-án a megyegyűlésre gyülekező zalai nemesség liberális vezérkara – a tolnai Bezerédj István önkéntes adózást ösztönző példájára – aláírásgyűjtésbe kezdett, Csillagh László a március 12-i megyegyűlésen atyjával együtt csatlakozott a Zalában önkéntes adózást vállalók 244 fős táborához.³⁷ Ellenzéki fellépéséről Festetics Leó gróf,³⁸ az 1845-ben Zalába kirendelt adminisztrátor is megemlékezett jelentésében, amiben az 1847-es tisztújítás eseményeiről tájékoztatta a kancellárt. A június 14–15-i tisztújító közgyűlésen, amit a kvártélyházban és az előtte lévő téren tartottak, a konzervatívok által támogatott

30 Csány László kormánybiztosi iratai I. köt. 52. p.

31 Ifjabb Csuzy Pál (1819–1850) liberális zalai középirtokos, a radikális ellenzék egyik hangadója, 1847/1848-ban országgyűlési követ, majd honvéd őrnagy.

32 Skublics László (1819–1886) 1839/1840-ben országgyűlési írnok, majd ügyvéd, táblabíró.

33 Gyika Jenő (1816–?), kilépett cs. kir. hadnagy, táblabíró, 1847/1848-ban Zala vármegye Lövői járásának főszolgabírója, 1848/1849-ben honvédőrnagy, a 47. zászlóalj első parancsnoka.

34 Csány László reformkori iratai 297. p.

35 Degré Alajos 1983. 155., 158. p.

36 Degré Alajos 1983. 155. p.

37 Molnár András 1996. 1231. p. Az önkéntes adózók névsorát közölte: Pesti Hirlap 1845. március 9. (437. sz.) 157. p.

38 Az 1845. március 27-én Zala vármegye főispáni helyettesévé kinevezett Festetics Leó gróf (1800–1884) 1845 július 14-én foglalta el hivatalát, amit 1848. április 16-ig viselt. Vö. Molnár András 1994. 94. p.

Bogyay Lajos³⁹ főszolgabíró, valamint az ellenzék jelöltje, Csillagh Lajos másodalispán megválasztásáért zajlott a kortesek hadakozása, szétválasztásukra katonai karhatalmat kellett bevetni. A felbőszült tömeg gyalázta, fenyegette az adminisztrátort. „Ha eddig nem volt lárma, volt most, kegyelmes uram – jelentette Festetics a kancellárnak – képzelhetlen ezen ordítás, melyet a két párt végbevitt, az ellenzék dühében, a conservatívok tapsokkal.” Végül Csillagh Lajost kiáltották ki győztesnek, mert megfélemlített ellenfele lemondott. Festetics, felsorolva a jelenlévő fiatalokat, köztük Csillagh másodalispán fiait is, megjegyezte, hogy felismerte László hangját az ellenzéki hangadók között, és viselkedését arcátlannak minősítette.⁴⁰ Amikor Kováts László, Széchenyi István uradalmainak ügyésze 1847-ben kimutatást készített a Zala megyei nemeség politikai minősítéséről, Csillagh Lászlót a „meggyőződésből ellenzékiek” közé sorolta.⁴¹

A forradalom és a szabadságharc idején

1848 tavaszán Zalában lelkesen tárgyaltak a pozsonyi eseményekről, ahol a „hongyúléson naponkint fejledező s a kor igényeihez simuló eszmék” születtek. Kossuth Lajos március 3-i felirati javaslatának hatására március 15-én rendkívüli megyegyűlést tartottak. Az első szónok, Zalabéri Horváth Vilmos⁴² táblabíró „Zalamegye szellemével teljesen összhangzó-nak” találta a feliratot, azonban azt indítványozta, hogy a megye követei különösen a sajtószabadságot, a honvédelmi rendszert és a népképviselést törekedjenek kiharcolni. Csertán Sándor⁴³ arra hívta fel a figyelmet, „hogy a magyar haderő az országgyűlés beléegyezése nélkül, más nemzet szabadságának elnyomatására ne használtassék, és hogy a magyar ezredekben tisztí hivatalra egyedül

a magyar nyelvet értő és beszélő” egyéneket alkalmazzanak. Csillagh László „törvényink nyomán büntetést és hivatalukból elmozdítást indítvány[o]zott azon kormány-férfiakra, kik a nemzet akaratjának ellenszegülve vést és kárt okoznak a honnak”. Március 16-án, a jegyzőkönyv hitelesítése után Csillagh László a „Pozsonyból szárnyaló hír” hallatán azt az indítványt tette, hogy másnap, 17-én utazzon küldöttség Deákhhoz Kehidára, s kérje fel őt a „hongyúlési követség” elvállalására. Ezt az indítványt a közgyűlés lelkesen el is fogadta.⁴⁴

Két hónappal később, május 19-én Csány László Szemere Bertalanhoz intézett jelentésében dicsérő szavakkal ajánlotta a belügyminiszter figyelmébe az ifjú ügyvédet: „Még egy kéréssel járulok Miniszter úrhoz. Én, ki soha kérni nem szoktam, ki magam részére sem kértem, sem kérendek, ki részemre soha semmit el nem fogadtam, és el sem fogadandok, bátor vagyok hinni, hogy kérelmem más részére mélyen tisztelt Miniszter úrnál sikert nyerend. E megye l-ő alispánjának, Csillagh Lajosnak László fiát, egy mind jellemére, mind elméleti tehetségeire kitűnőleg jeljes ifjút, mintegy 25 évest, ajánlok hathatós pártfogásába alkalmazás végett. A megyében ő jegyző volt az árvaszéknél, de most az árvák ügye a b. törvényszék előtt folyván, hivatala megszűnt. Igen kár lenne e jeljes ifjúnak vesztegleni; én inkább óhajtanám, hogy ő az állományt szolgálja, mint a megyét. Ha kéréssemnek teljesülést leendek szerencsés nyerni, fogadom, hogy tisztelt Miniszter úrnak megelégtetésével fogok dicsekedhetni.”⁴⁵

Csillagh László örömmel vett volna részt a népképviselői országgyűlés munkájában is. 1848. júniusának elején a kilenc zalai választókerület egyikében, a baksai választókerületben jelölték képviselőnek, ahol mintegy 2400 szavazóra számíthatott.⁴⁶ Azonban a június 15-i

39 Bogyay Lajos (1803–1875), ügyvéd, táblabíró, 1844-től 1847-ig Zala vármegye tapolcai járásának főszolgabírója.

40 Molnár András 1994.149–161., 166. p.

41 Molnár András 2009. 146. p.

42 Zalabéri Horváth Vilmos (1802–1866), Batthyány Lajos kormánybiztosa.

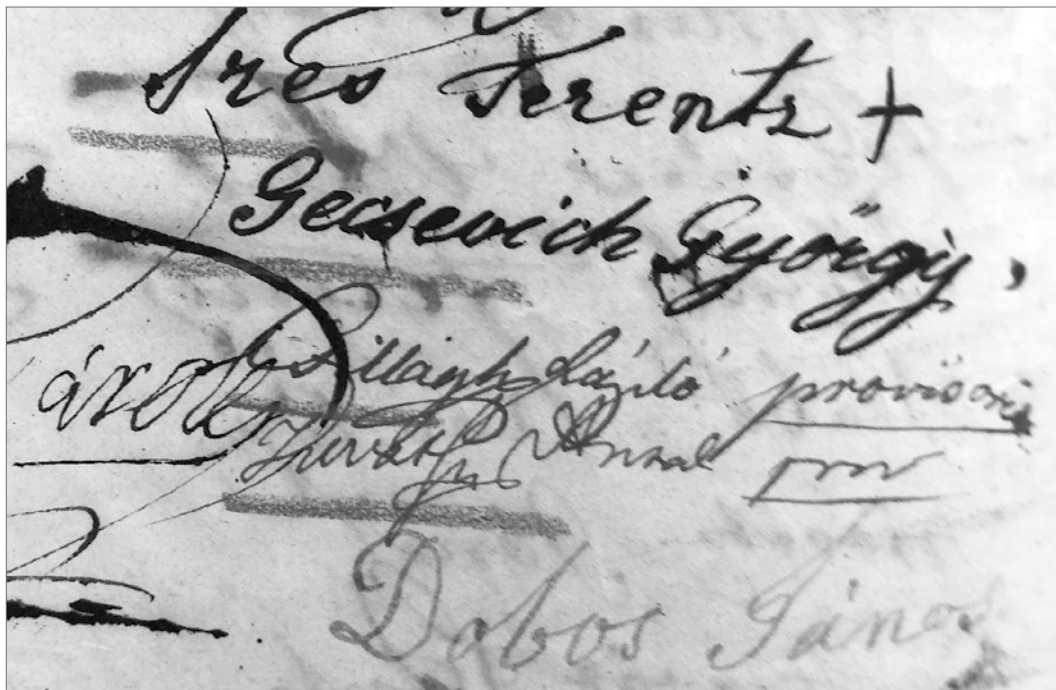
43 Csertán Sándor (1809–1864), ügyvéd, táblabíró, 1831-től 1834-ig másodalügyész, azután uradalmi ügyész, 1848/1849-ben zalai kormánybiztos és országgyűlési képviselő.

44 Jelenkor 1848. március 15. 2. p. Idézi: Hermann Róbert 2004. 96. p.

45 Csány László kormánybiztosi iratai I. köt. 52. p.

46 Vajda László – Vajda Lászlóné 1974.12. p.

Csillagh László
alírása
a nemzetőrségbe
jelentkezők
lajstromán
(MNL ZML)

választáson kiderült, hogy a többség Simon Pált, a Lövői járás főszolgabíróját⁴⁷ támogatta, nevét kiáltva, így Csillagh elállt a szavazatszámmlástól, s maga is Simonra szavazott.⁴⁸

Amikor Zalaegerszeg város közgyűlése március 21-én ideiglenes polgári őrség (nemzetőrség) felállítását határozta el, a közgyűlés tagjai közül többen az elsők között léptek be a helyi nemzetőrségbe, köztük Csillagh László is, akit április 2-án a városban megalakult kétszázadnyi nemzetőrség hadnagyává választottak.⁴⁹ Szeptemberben a Zala megyei önkéntes nemzetőrszázalaj századosa lett, bár katonai előképzettséggel ő sem rendelkezett.⁵⁰ Századosként vett részt a Dráva-vonal védelmében, a nehezen toborzott, felszerelt nemzetőrök egymást váltva teljesítették őrszolgálatot. Csány László, a Dráva vonal védelméért fele-

lős királyi biztos, Batthyány Lajos miniszterelnök szeptember 13-i felhívására, népfelkelésre buzdított.⁵¹

Josip Jellačić horvát bán seregével szeptemberben átlépte a Drávát, 14-én már betelepített Kanizsára, élelmiszert, ellátását követelt. Pár nap múlva helyőrségét hátrahagyva a Balaton irányába vonult.⁵² Vidos József⁵³, korábban a Vas megyei nemzetőrezred, majd szeptember 20-tól a több megyéből verbuvált nemzetőrsereg parancsnoka vezényletével, Gyika őrnagy Zalaegerszegről érkező önkéntes nemzetőreivel október 3-án sikeresen felszabadították Kanizsát.⁵⁴ Ezt követően a nemzetőrsereget feloszlatták, a somogyi Palocsay József⁵⁵ őrnagy vezetése alatt csak kisszámú őrség maradt a város védelmére. A város vezetői féltek az újabb betöréstől, ezért kérték a

47 Simon Pál kerkakálócfa (ma Kálócfa) birtokos. A szabadságharc bukását követően felmentették, az 1861. évi országgyűlésen ismét ő képviselte a baksai választókerületet a felirati párthoz csatlakozva. Érdemeket nem szerzett, képviselőként egyetlen felszólalása, előterjesztése sem volt. 1887. január 8-án hunyt el.

48 Molnár András 1999/a. 18. p.

49 MNL ZML Zeg. régi lt. 405. sz. A nemzetőrséghez magukat beírtak névsora, 1848.

50 Bona Gábor 2020. 177. p.

51 Hermann Róbert 2020. 32–33. p.

52 Vajda László – Vajda Lászlóné 1974. 25. p.

53 Vidos József (1805–1859) 1836-tól Vas vármegye főjegyzője, majd alispánja, a liberális vasi nemesség vezére.

54 Hermann Róbert 2020. 32–36. p.

55 Palocsay József (1893–?) egykori huszártiszt, nemzetőr őrnagy.

megyei bizottmányt, küldjön fegyvereseket. A bizottmány október 7-i ülésén elhatározta, hogy visszarendeli az önkéntes sereget Kani-za védelmére Gyika Jenő őrnagy, továbbá Csuzy Pál, Inkey Kázmér, Csillagh László és Deák Lajos századosok vezetésével.⁵⁶ Ekkor a zalai önkéntesek zászlóalja négy századból állott.⁵⁷ A Zala megyei önkéntes mozgó nemzetőrzászlóalj október 16-án ismét csatlakozott Perczel Mór honvéd ezredes, hamarosan tábornok, drávai hadosztályához. Október 17-én Letenyén győztes ütközetet vívtak, majd kiűzték a Muraközéből a megszállókat.⁵⁸ A nemzetőrök szereplése sikeres volt, Perczel Mór 1848. október 24-én az Országos Honvédelmi Bizottmányhoz írt jelentésében támogatta a zalai önkéntesek felvételét a honvédségbe, mert „ők a muraközi elfoglalásban és az itt történt csatározásokban a többiekhez magukat érdemeseknek mutatván, béseroztatásuk elfogadandó.”⁵⁹

November 10-én a zalai önkéntes nemzetőrsegből megalakult a 47. honvédszászlóalj. Szervezésének, működésének fontos tanúja a töredékesen, 1848. november 5 – december 22. között fennmaradt „Zászlóalji parancsolatok jegyzőkönyve”, melyben több bejegyzés a felszerelés hiányosságait, beszerzésének nehézségeit ecseteli. A december 1-én Dobriban kelt feljegyzés szerint „minthogy sok nadrágok még a zászlóaljnál hibáznak, azok pótlása miatt Csillagh kapitány úr holnap Egerszegre a zászlóalj által küldetik, hogy azoknak megnyerését minél előtt eszközölje”.⁶⁰ Csillagh László „főhadnagy” (valójában századparancsnokként szolgáló százados) 1849 márciusában újoncokat igényelt a 47. honvédszászlóalj kiegészítésére, mivel azonban akkor éppen nem voltak a hadügyminisztérium újoncozá-

si osztályának rendelkezése alatt beosztatlan újoncok, kérését Klapka György ezredes rendelkezésére elutasították.⁶¹

1849. május 29-én Csertán Sándor kormánybiztos Csillagh Lajos alispánhoz írott jelentésében, nem kis büszkeséggel, aggodalommal szólt a fiúról: „Laciról már vannak biztos tudósításai; én Pesten hagytam el legjobb egészségben; ő egyike legjelesebb honvédeinknek, ki magasztos tulajdonihoz még a rettenhetetlen hősiséget is kivívta magának. Az Isten még eddig épen megtartotta, és reményleni lehet gondviselésétől, hogy továbbra is megtartandja.”⁶² Csertán a Budavár ostrománál lezajlott eseményre utal. A Fehérvári rondelánál felfelé nyomuló bátor zalai honvédek hőstettét a kortárs Than Mór festőművész is megörökítette. Antos János százados Klapka György vezérőrnagynak írt jelentést a győztes ostrom napján: „A 47. zászlóalj volt a legelső a várban, ezek, ahogy megindultak, sohasem hátrálva mindig elől mentek, és pár perc alatt, mit képzelni nem, de látni lehetett, a legnagyobb ágyú-, kartács-, kispuska-, stb. lövések között, leölve mindent, ki ellene állott: egyszerre a vár falát belől elfoglalták. A 47. zászlóalj zászlója lobogott legelső[ként] Buda várfalán.”⁶³ A csatában a vár parancsnoka, Hentzi tábornok⁶⁴ is halálos sebet kapott. A végzetes lövést a kortársak elsősorban Hertelendy Kálmán százados,⁶⁵ vagy a zászlótartó Püspöky Grácián nevéhez kötötték, de egyesek szerint Csillagh László golyója is eltalálta.

A zalai honvédek történetének első feldolgozója, Novák Mihály andráshidai tanító hét különböző, az utódok emlékezetében megőrzött elbeszélést idéz ezzel kapcsolatban. Ezek egyike a Budapesti Hírlapban 1893-ban megjelent visszaemlékezés részlete. Andrassy Jenő

56 Novák Mihály 1906. 119. p.

57 Hermann Róbert 2020. 38–39. p.

58 Hermann Róbert 2020. 48–59. p.

59 Hermann Róbert 1998. 48. p.

60 Molnár András 1987. 125. p.; A 47. honvédszászlóalj története 219. p.

61 A 47. honvédszászlóalj története 226. p.

62 Molnár András 1999. 335. p.

63 Budavár bevételének emlékezete 524. p.

64 Heinrich Hentzi von Arthurm (Debrecen, 1785. október 24. – Buda, 1849. május 21.) cs. kir. vezérőrnagy, 1849 januárjától a budai vár császári parancsnoka.

65 Hertelendy Kálmán (1820–1875) 1844-ben Zala vármegye alszolgabírója, 1869-ben Zalaszentgrót országgyűlési képviselője, 1872-től Zala vármegye főispánja.

írta, aki főhadnagyként vett részt a rohamban, majd százados lett, ki is tüntették. Az ő memóriájában így maradt fenn a történet: „Kiváló szerepet játszott az ostromban a Zalamegyei 47-ik zászlóalj, melynek tisztjei és legénysége egyik helyen elsőkül másztak fel a falra. A zászlót Püspöky Grácián tűzte a vár ormára, a hivatalos jelentés is őt említi elsőnek. [...] A 47. zászlóalj a vár bevétele után tanúsított vitézségeért zászlóaljára vitézségi nagy érmet kapott. [...] A közhit szerint Püspöky, Hertelendy és Csillagh László egyszerre lőttek Hentzire, s így az ő golyóik alatt esett el a várparancsnok. Annyi bizonyos, hogy Hentzit a fővárta előtt a Zalamegyeiek golyója ölte meg.”⁶⁶

Budavár ostromát követően, 1849. májusának végén és június elején – az akkor szabadságon Zalában tartózkodó Inkey Kázmér őrnagy helyetteseként – Csillagh László, mint rangidős százados huzamosabb ideig a mintegy 680 fős zászlóalj ideiglenes parancsnoka volt, így ő láttamozta az e napokban kiadott napiparancsokat. E minőségében folytatott intézkedéseinek tanúja a május 27-én írott levél, melyben kérte az I. hadtest parancsnokságát, „hogy hathatós közbenjárásával ruhaneműeket a zászlóalj részére kieszközölni kegyeskedjen”, mert „a folytonos hadi szolgálatok a legénység ruházatát tökéletesen össze rongyolták”⁶⁷

Csillagh a továbbiakban is részt vett a 47. honvédszászlóalj hadmozdulataiban, győztes és vesztes csatáiban. A nehézségek közepette is kitartott, s ott volt azok között, akik Világosnál, a szőlősi mezőn 1849. augusztus 13-án letették a fegyvert.

Mivel a hazatért honvédek jogosan tartottak a vizsgálatoktól, hogy a súlyosabb büntetést elkerüljék, 1849. december 18-án Csillagh László Bekeházán bizonyítványt írt Hertelendy Kálmán századosnak, melyben igazolta,

hogy nem Hertelendy lőtte le Hentzi várparancsnokot.⁶⁸ Bár a várfogságot mindketten elkerülték, hiszen nem voltak korábban a cs. kir. hadsereg tisztjei, Csillagh 1850. február 1-én közlegényként besorozták a cs. kir. 2. dragonyosrezredhez, 1851. május 26-án azonban ötszáz forint váltságdíj ellenében elbocsájtották, így visszatérhetett szülőföldjére.⁶⁹

Zala vármegye szolgálatában

Csillagh László 1856. december 29-én megházasodott, feleségül véve az andráshidai Gombossy Juditot, Gombossy Pál táblabíró és Farkas Julianna leányát. Esküvői tanúik Nagy József és László öccse, Gyula voltak.⁷⁰ Három leánygyermekük Bekeházán született. Elsőként Sarolta Paulina Borbála érkezett 1860. február 21-én; keresztszülei Csillagh Lajos és Koppányi Borbála, valamint Botka Eduárd és Hertelendy Paulina voltak. Nagyon hamar, 1861. október 15-én megszületett Kornélia Ilona Zsófia; az ő keresztszüleinek Koppány Ferenc alispánt és Koppány Zsófiát kérték fel. A legkisebb leány, Mária Matild Szidónia 1864. március 12-én látta meg a napvilágot; őt Thassy Lajos és Gombossy Szidónia, valamint Botka János és Gaál Matild tartották a keresztvíz alá.⁷¹

Csillagh László 1860. április 11-én egy zalai küldöttséggel vett részt Széchenyi István tünnetésszámba menő nagycenki temetésén, ahol tízezerrel többen rótták le kegyeletüket. A Pesti Napló tudósítója szerint a „Zala megyei küldöttségek, melyek Sárvarott gyűltek össze, s élükön Batthyány Gedő gróf, Putytyán [Puteany] Ödön és Jenő bárók, Bezerédy László, Inkey János, László és Kázmér, Horváth Vilmos, baltavári Horváth Ferenc, Koppány Ferenc, Csillagh László, Bátor Géza, Szabó Samu, Prodánovics, stb.”⁷² Elkéstek, s

66 Novák Mihály 1906. 244. p.; Budapesti Hírlap 1893. május 21. 12–13. p.

67 HL 1848–49. 30/217. Csillagh László százados jelentése az I. hadtest parancsnokságához, Buda, 1849. május 27. Közli: A 47. honvédszászlóalj története 231. p.

68 BM Tört. Dok. H. 57.1767.

69 Bona Gábor 2020. 177. p.

70 Bagodi római katolikus plébánia házassági anyakönyve, 28/1856. Csillagh László felesége, Gombossy Judit Andráshidán született, 1827. december 11-én, és Zalaegerszegen halt meg, 1892. június 14-én. Vö. OSZK Gyászjelentések.

71 Zalaegerszegi római katolikus plébánia keresztelési anyakönyve, 42/1860., 224/1861., 75/1864.

72 Pesti Napló 1860. április 15. (3054. sz.) 2. p.

egy csoportban állva gyászolták a legnagyobb magyart. (Más forrás szerint útközben kaptak hírt a gyászszertartás megtörténtéről.)⁷³

1861-ben, a korábbi alkotmányos rend átmeneti helyreállítása idején Csillagh Lászlót az Egerszegi járás főszolgabírójává választották, ám még az év végén – a provizórium bevezetésekor – lemondott.⁷⁴ Ugyanabban az évben részt vett a képviselőválasztás viharos eseményeiben. A Pesti Napló is beszámolt a március 26-án meghíusult letenyei képviselőválasztásról, amikor odáig fajult a két párt, a Felirati és a Deák-párt közötti ellentét, hogy az egyik jelölt, „Döry János a bizottmányi ülésben ünnepélyesen kijelentette, hogy a követjelöltségtől, Csillagh László főszolgabíróúr javára visszalép.” Kijelentését „zajos köztetszés” fogadta, de Csillagh, akinek ismerték „nemes hazafias” gondolkodását, nem élt a felajánlással.⁷⁵ Végül az április 12-i választáson Királyi Pál, zalai születésű pesti publicista, 1861 januárjától Pest város főjegyzője került a Felirati Párt jelöltjeként az országgyűlésbe.⁷⁶

1861-ben, a zalaegerszegi városi önkormányzat alkotmányos újjászervezésekor Koppány Ferenc első alispánt kérték fel választási elnöknek, aki lebetegedett, ezért az ülésen uno-kaöccse, Csillagh László főszolgabíró helyettesítette.⁷⁷

Csillagh 1865. novemberétől 1867. május 6-ig másodalispánként szolgálta Zala vármegye törvényhatóságát.⁷⁸ E minőségében 1865. november 28-án felterjesztést írt a Helytartótanácsához az országgyűlésre írnokként kiküldött zalai joghallgatók érdekében, mivel fontosnak tartotta, hogy „az országgyűlési követek mellé, tanulmány és tapasztalásszerzés végett az ügyvédi pályára készülő” fiatalokat küldjenek. Kérését azonban, hogy költségeiket az „országos alapból” fizessék ki, a költségvetés hiányára hivatkozva visszautasították.⁷⁹

Némi képet kaphatunk Csillagh László másodalispáni munkájáról a vármegyei közgyűlési jegyzőkönyvek segítségével. Az 1866. április 4-én, Zalaegerszeg mezővárosban Csillagh elnöklete alatt tartott vármegyei közgyűlésen a megyei tisztviselőkar és számos érdeklődő jelenlétében számoltak be a megye helyzetéről, olyan fontos kérdéseket érintve, mint például az úrbéri ügyek, vagy az árvaellátás. Leghosszabban a megye útjainak állapotáról tárgyaltak, felszólítva a szolgabírókat a járásukban lévő utak felülvizsgálatára. Kiemelték Göcsej úthálózatának elhanyagoltságát: „a megyének azon része, mely Göcsej név alatt ismeretes, mindeddig közlekedési eszközök tekintetéből majdnem semmi kedvezményben nem részesítetvén, a közlekedési célszerű eszközöket márt csak azon tekintetből is megérdemelné, mert bortermelésének és dús fatenyészetének terményei nemzetgazdasági szempontból is figyelmet érdemelnek”. Megbízta Csillagh László másodalispánt, valamint Skublics István, Nagy József és Egyed Mihály szolgabíró urakat, hogy folytassák a tárgyalásokat, és készítsenek javaslatot ez ügyben.⁸⁰

Az 1867. február 16-i vármegyei közgyűlésen ismét Csillagh László elnökölt. Miután üdvözölte a megyei közügyek iránt érdeklődő megjelenteket, elmondta, hogy az „annyit szenvedett haza a jelen tisztikar által is a legnagyobb örömmel várt alkotmánynak nemsokára teljes élvezetébe lépend.” Buzdította a tisztikart, hogy hivatalos állásukat az „alkotmányos tisztikar által leendő fölváltásig” erélyesen és teljes buzgalommal viseljék. Majd „az alkotmányos küzdelmek és a már biztosan elértnek tekinthető alkotmányos életnek ritka szellemi tehetséggel, hazafisággal és fáradhatatlan kitartással küzdő” előharcosát, Deák Ferencet éljenezte, ami „zajos és tartós” visszhangra talált a közgyűlésben.⁸¹

73 Politikai Ujdonságok 1860. április 19. (16. sz.) 242. p.

74 Bona Gábor 2020. 177. p.

75 Pesti Napló 1861. április 10. (3348. sz.) 2. p.

76 Gerlóczy Károly 1893. 23. p.

77 Foki Ibolya 2006. 25. p.

78 Zala megye archontológiája 313. p.

79 Ruszoly József 1999. 147. p.

80 MNL ZML kgy. jkv.1866. április 4.

81 MNL ZML kgy. jkv. 1867. február 16.

A kiegyezést követően Csillagh László is tagja lett a Zalaegerszegi, 1867. június 18-án megalakult Zala megyei honvédegyeletnek, mely őrizve a szabadságharc emlékét, összefogta a még élő tiszteket és honvédeket, segítette a rászorulókat.⁸²

A kibontakozó nemzeti kultúra iránti elkötelezettségét a sajtóban megjelent apró tudósítások tanúsítják. 1860 nyarán szerény adományt, 10, Csuzy Pál barátja 20 krajcárt küldött „József nádor nemzeti képcsarnokára.”⁸³ Még 1860-ban 5 forintot adományozott a Kazinczy-alapítványnak, amikor is nagybátyja, Koppány Ferenc Zala megyéből 544 forintot, a zalai nemesi pénztár részéről 400 forintot küldött az alapítvány támogatására.⁸⁴ 1866-ban 2 forintot adományozott a híres színész, Egressy Gábor tervezett szobrára.⁸⁵ Már a fővárosban élt, amikor 1874 februárjában a Kisfaludy társaság XXXV. közgyűlésén a támogatók között sorolták fel.⁸⁶ Az országos női-pár-egylet 1874. június 3-án és június 4-én, a budapesti Császárfürdőben tartott zártkörű, jótékony célú táncvigalmán a rendezőségben vállalt szerepet,⁸⁷ és tagja volt a Szent István Társulatnak is.⁸⁸

A minisztériumi tanácsos és börtönügyi szakértő

Csillagh László pályafutása - mintegy megfelelve a vértanú Csány László 1848. májusi, tehetségét felismerő ajánlásának - Budapesten folytatódott. Ahogy Bona Gábor megfogalmazta, az új kormány nagyobb figyelmet fordított a szabadságharc egykori katonáira,

pozíciók juttatásával is, meghajolva érdemeik előtt.⁸⁹ A kiegyezést követően a szeptemberre megszervezett igazságügy minisztériumba nevezték ki osztálytanácsosnak, s a kor egyik fontos jogász területén, az úrbéri és telekkönyvügyi osztályon dolgozott. Az igazságügy minisztérium ekkor három helyszínen működött: Pesten az Akadémia utca 5. és a Deák Ferenc utca 14. számú épületben, az elnöki iroda pedig a Váci utca 13. szám alatt.⁹⁰

Csillagh 1867 októberében újabb területen kapott feladatot: a hazai börtönviszonyok jobbításának céljából a fegyházak alapos vizsgálatával bízta meg Horváth Boldizsár igazságügyminiszter. Mellé rendelte a kitűnő Tauffer Emil tiszteletbeli fogalmazót,⁹¹ aki egész életét a börtönügy megreformálásának szentelte. (1867-ben jelent meg Pulszky Ágosttal közösen írt alapvetése: „A börtönügy elmélete és jelen állása, különös tekintettel Magyarországra” címmel, ami 1866-ban első díjat érdemelt a Királyi Magyar Tudományegyletem pályázatán,⁹² 1868 januárjában pedig „A törvényhozás és tudomány állása napjainkban a halálbüntetésről” címmel írt elemzést.)⁹³

Csillagh és Tauffer együttműködése gyümölcsözőnek bizonyult. Közös tanulmányukból 1868-ban már részleteket közölt a Vasárnapi Ujság, üdvözölve, hogy „igazságügyminiszterünk is átláván e kérdésnek társadalmi nagy fontosságát, kiadta a Csillagh László osztálytanácsos és Tauffer Emil tiszt[elembeli] fogalmazó által készített Hivatalos jelentést az országos fegyintézetekről 1867-ben”.⁹⁴ A miniszter 1868-ban Pestváros fogházainak vizsgálatával bízta meg Csillaghot. Tauffer

82 Mikár Zsigmond 1869. 104. p.

83 Pesti Hírlap 1846. július 28. (716. sz.) 63. p.

84 Pesti Napló 1860. március 17. (3004. sz.) 3. p.

85 Pesti Napló 1866. november 14. (4971. sz.) 2. p.

86 Magyar Polgár 1874. február 17. 2. p. A Kisfaludy-társaság XXV-dik közgyűlése. (Budapest, február 9-én 1874.)

87 Nefelejts 1874. május 31. (22. sz.) 264. p.

88 Pálmány Béla 2011. 1633. p. A főként könyvkiadással és a magyar nyelv művelésével foglalkozó katolikus társulat 1848. május 1-jén alakult, az 1860-as években Deák Ferenc is belépett a tagjai közé. Vö. Mészáros István 1998. II., 51. p.

89 Bona Gábor 2020. 173–174. p.

90 Nemzeti Kalendárium 1868. 24. p.

91 Tauffer Emil (1845–1891) börtönügyi szakíró, büntetésjogi szakértő, fogházigazgató.

92 Jogtudományi Közlöny 1867. november 3. (44. sz.) 280. p., 1867 szeptember 15. (37. sz.) 224. p.; Mezey Barna 1997. 48–57. p.

93 Jogtudományi Közlöny 1868. január 5. (1. sz.) 4–6. p.

94 Vasárnapi Ujság 1868. július 5. 322. p.

Emillel közös újabb munkájuk eredményét a Jogtudományi Közlönyben adták ki,⁹⁵ és ugyanitt jelent meg az országos fegyintézetekről írott beszámolójuk is.⁹⁶ Még abban az évben külföldi tanulmányútra indultak, és Svájc, Bajorország, Oldenburg, valamint Baden hét börtönében tanulmányozták az állapotokat, módszereket. 1869 júliusában Franciaország, Anglia, Belgium, Írország és Hollandia fegyházait is megszemlélhették.⁹⁷

Az új kormányzat célja az volt, hogy kisebb fegyintézeteket nagyobb intézményekbe csoportosítsa, s a rabok körülményeit is javítsa. Hazai és nemzetközi útjaik, tapasztalataik és javaslataik eredményeként született meg az 1869. február 10-én kiadott miniszteri rendelet: „Házaszabályok és szolgálati utasítások a magyar királyi országos fegyintézetek, úgyszintén az azoknál alkalmazott hivatalnokok és örök számára”.⁹⁸ Az igazságügyi miniszter előterjesztésére az uralkodó 1870. október 8-án, munkájának, illetve szolgálati érdemeinek elismeréseként miniszteri tanácsosi címmel ruházta fel Csillagh Lászlót.⁹⁹

1870-ben Csillaghot is felkérték, hogy (pótagként) legyen részese az 1868. évi 33. törvénycikk alapján létrejött feljebbviteli hatóságnak, mely az úrbéri örökvltságnak az országos alpból történő megfizetéséért volt felelős.¹⁰⁰ Tauffer Emil egy 1881-ben közölt írásában úgy ítélte meg, hogy Csillagh a minisztériumban töltött hét év alatt felkészült és elismert szakember lett – „a külföldi utazás, de szorgalmas tanulás és gyakorlat által is, állásának méltó betöltésére teljesen képesítette magát” –, akitől még ő is tanulhatott. Csillagh László „1867-ig Zala megye közkormányzatának terén kitűnő nevet s múlhatatlan érdemeket szerzett ugyan, de börtönüggyel ez ideig sem elméletileg, sem gyakorlatilag sohasem foglalkozott. Szent igaz, hogy minisztériumbeli működése ideje alatt Csillaghnak érett s

világtapasztalat által edzett ítélete, minden reformügyért lelkesülő kedélye, józan felfogása és széles műveltsége” Tauffer börtönjavítási eszméinek „bizalmi állásánál fogva kitűnő támogatója volt.”¹⁰¹

Országgyűlési képviselő, majd a legfelsőbb törvényszék bírója

Csillagh László 1872-ben rövid időre ismét visszatért Zalába, ahol a Deák-párt színeiben a zalaegerszegi járás országgyűlési képviselőjelöltje volt. Május 12-i fogadtatásáról, pártjáának öröméről színes tudósítást írt Szélig Ferenc a Zalai Közlönyben. Egerszegről délután kettőkor indult el a mintegy hetven „fényes” fogat, és számuk az útközben hozzájuk csatlakozókkal száznál is többre nőtt. A szentiváni pályaudvaron fogadták Csillagh Lászlót. „Az ünnepélyes fogadás a kellemetlen idő miatt a nagyobbik váróteremben történt; Isoó Alajos helybeli ügyvéd úr fogadta őt itt a kerület összes jobboldali választóinak nevében, mely után kocsiba ülve, Isoó Ferenc gyógyszerész úrral nemzeti zászlókat lobogtató fényes kíséret mellett” érkeztek Zalaegerszegre, ahol az összegyűlt tömeg éljenezve fogadta, kifejezve iránta tiszteletét, szeretetét. A házakon lengő, „Éljen Csillagh László!” felirattal ellátott nemzeti lobogók, a nép sorfala, lelkes éljenezése „a díszfogatok egymásutáni bevonulása [...] emelték az ünnepély fényét.” A városi előljáróság nevében Páslek József üdvözölte, majd Csillagh László a nemzeti lobogókkal díszes állványra lépett, elmondta politikai programját. Az „oly remek, annyira felvilágosító, példázgató, tanulságos, hatásos és vonzó volt, hogy még az ellenzékiek se tagadhatták meg állításainak igazságát.” Beszédét követően barátai és ismerősei körében töltött kevés időt, majd a tömeg „zeneszó és zajos éljenezések közt” az Arany Bárány szálló nagytermébe

95 Jogtudományi Közlöny 1868. április 19. 127. p.

96 Jogtudományi Közlöny 1868. szeptember 6. 287–288. p., 1868. szeptember 13. 294–296. p., 1868. szeptember 27. 306–308. p.

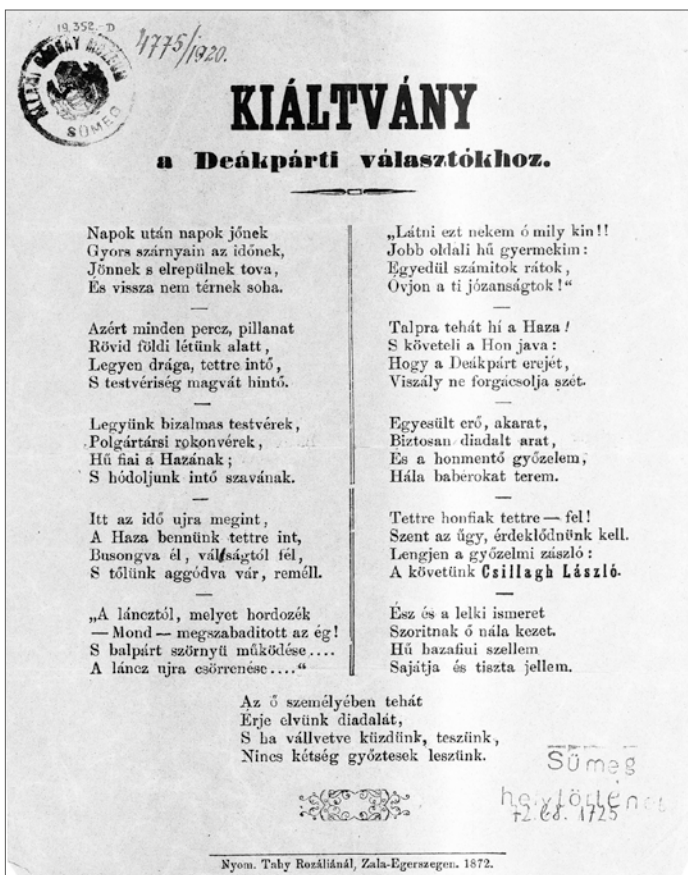
97 Megyery István 1905. 85., 103. p.

98 Jogtudományi Közlöny 1868. augusztus 16.; Lőrincz József – Mezey Barna 2019. 103. p.

99 Budapesti Közlöny 1870. október 23. (242. sz.) I. p.

100 Pesti Napló 1870. március 22. (66. sz.) 2. p.

101 Tauffer Emil 1881. 140. p.

Nyom. Taty Rozáliánál, Zala-Egerszegem. 1872.

Csillagh László
választási
röplapja
(Kisfaludy
Sándor
Emlékház,
Sümege)

kísérte, s ott Darázs Miksa kitűnő zenéje kísérte kedélyes társalgásukat.¹⁰²

Csillagh június 2-án Söjtörön folytatta koresztútját, ahol özvegy Sümegegy Ferencné házában szállt meg. Megjelenésének híre hamar elterjedt, hallgatóságához „Sümegegy Ferenc szellemében”¹⁰³szólt, miszerint „kiegyezési alapon békés egyetértéssel kívánnak haladni, megvetve minden izgató és felforgató politikát”, amivel, bár „még ki sem gyógyultunk a gyászos múlt sebeiből, s máris újabb tördőfést intéznénk saját testünkre.”¹⁰⁴A fővárosi sajtó, figyelemmel kísérve a zalai eseményeket,

érdekesnek találta, hogy Zalaegerszegen leginkább az fájt ellenfelének, Nagy Károlynak, „hogy saját lakásán – minthogy bérbe adatott – jobbpárti zászló leng e felírassal: »Éljen Csillagh László követünk!«”¹⁰⁵

Támogatói Zalaegerszegen, Taty Rozália nyomdájában egy röplapot is kiadtak. A „Kiáltvány a Deák-párti választókhöz” című buzdító versike hangsúlyozta Csillagh László erényeit.

„Itt az idő újra megint, / a Haza bennünk tette
int,

Búsongva él, válságtól fél. / S tőlünk aggódva
vár, remél. [...]

Talpra tehát, hí a Haza! / S követeli a Hon java,
Hogy a Deák-párt erejét / Viszály ne forgácsol-
ja szét. [...]

Tettre Honfiak, tette – fel! / Szent az ügy,
érdeklődnünk kell.

Lengjen a győzelmi zászló, / Követünk Csil-
lagh László.

Ész és a lelkiismeret / Szorítanak ónála kezét.

Hú hazafiúi szellem / Sajtja és tiszta jellem.

Az ő személyében tehát / Érje elvünk diadalát
S ha vállalva küzdünk, teszünk, / Nincs két-
ség, győztesek leszünk.”¹⁰⁶

A megválasztott képviselőt nagy örömmel köszöntötték a sajtóban is: „Ma a zalaegersze-
gi választókerület jobbpártjának fényes, igen
dicsőséges, győzelemteljes napja volt; mert
nagy többséggel oly választókerületben győze-
delmeskedett, melyet az ezelőtti országgyűlési
szak alatt balpárti követ képviselt. A zalaeger-
szegi választókerületnek képviselője tehát [...] Csillagh László lett, kiben az ország egy igen
szakavatott s tevékeny hazafit nyert, akit Isten
soká, igen sokáig éltesse!”¹⁰⁷

Az 1872. szeptember 2-án alakult országgyűlés II. osztályában nevezetes reformerek – Csemeghy Károly, Csengery Antal, Degré

102 Zala-Somogyi Közlöny 1872. május 19.2.p. (Követválasztási mozgalom május 12-én.)

103 Sümegegy Ferenc (1819–1869) 1849 előtt al-, majd főszolgabíró, 1861-ben ismét főszolgabíró, 1867 utána Deák-párt országgyűlési képviselője.

104 Zalai-Somogyi Közlöny 1872. június 2.3. p.

105 Pesti Napló 1872. június 9. (132. sz.) I. p.

106 Sümege, Kisfaludy Sándor Emlékház, Helytörténet, 72.68.1725. A nyomtatvány másolatát Miklósi-Sikes Csaba bocsátotta Molnár András rendelkezésére, köszönet érte.

107 Zala-Somogyi Közlöny 1872. június 27. 2–3. p.

Alajos – társaságában, baráti körében foglalt helyet.¹⁰⁸A 140. országos ülésen, 1873. május 24-én két témában szólalt fel: „Tisztelt ház! Van szerencsém Zalamegye közönségének kérvényét benyújtani, melyben a katonai beszállásolási rendszert illetőleg Pest-Pilis és Soltmegyének fölliratát a tisztelt ház figyelmébe ajánlja; továbbá kérvényét az iránt, hogy az árva vagyon leltározásával a törvényszéki végrehajtók helyett” a községi jegyzőket bízzák meg. „A másik kérvény a katonák beszállásolására vonatkozik, és e részben a megye közönsége a teher aránylagosabb fölosztását kéri.”¹⁰⁹

Csillagh képviselői tevékenységének köszönhető eddig egyetlen ismert portréja, melyet a Magyar Nemzeti Múzeum őriz a Deák Ferencnek ajánlott, bőrönd-szerű tokba helyezett, Ellinger Ede királyi udvari fényképész felvételeiből készített fotógyűjteményben. Felirata szerint az országgyűlési Deák-párt tagjai adták Deák Ferencnek tiszteletük jeléül az országgyűlés 1875. évi első napjának alkalmából.¹¹⁰

1874 szeptemberében jeles esemény vonzotta Csillagh Lászlót Zalaegerszegre. Meghívták a kereskedelmi iskola épületének alapkövetéti ünnepségére, amire így emlékeztek később (1892-ben) az iskola évkönyvében: „A monumentális, városunknak valóban díszét képező épület alapkövét 1874. évi szeptember 9-én tette le méltóságos Hertelendy Kálmán, megyénk közszeretben állt akkori főispánja, Csillagh László miniszteri tanácsos, kerületünk szép emlékű országgyűlési képviselőjének, a vármegye tisztikarának, Zalavármegye

törvényhatósági bizottsága több tagjának és városunk nagy közönségének jelenlétében.”¹¹¹

1875-ben ismét újabb, magasabb pozíció következett Csillagh László karrierjében: a legfelsőbb törvényszék bírójává nevezték ki. Mivel azonban e pozíciója – a képviselői öszszeférhetetlenségről szóló, 1875. évi I. törvény-cikk értelmében – összeegyeztethetetlen volt a törvényhozói munkával, 1875 nyarán, „választóinak rendületlen” bizalma ellenére, nem indulhatott az újabb képviselőválasztáson.¹¹²Új tisztségében sem teljesedhetett ki, mert 1876 decemberében váratlanul megbetegedett, s néhány nap alatt, december 11-én, alig 52 esztendősen elragadta a halál. Négy testvére és azok házastársa,¹¹³ felesége és három, még „nevelés alatt álló” leánya, Sarolta, Kornélia és Irma gyászolta.¹¹⁴„Közügyeinknek egész életen át egyik buzgó, nemeslelkű” bajnokát a ma Zalaegerszeghez tartozó Bekeháza családi temetőjében helyezték nyugalomra.¹¹⁵

Felesége és lányai

Feleségét, a magára maradt Judit asszonyt a magyar állam özvegyi nyugdíjra érdemesítette 1877. január 22-től.¹¹⁶ Visszaköltözött Bekeházára, majd Zalaegerszegen élt. Az eladó leányok élénk szereplői lettek a városka társasági életének, nevük többször szerepelt a korabeli sajtóban; 1882 telén a zalaegerszegi korcsolyaegylet támogatására megrendezett mulatságon például hajnali ötig ropták a táncot.¹¹⁷Különösen Irma szerepelt szívesen, így a „Vörös kereszt országos egylete” zalaegerszegi fiókja

108 Képviselőházi irományok 1872. I. köt. 1–98. sz. Irományszámok1872–2. A képviselőház tagjainak osztályszerinti névjegyzéke. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KI-1872_01/?pg=15&layout=s&query=%22CSillagh%22 (Letöltve: 2021. január 27.)

109 Képviselőházi napló 1872. VII. köt. 1873. május 19. – július 2. Ülésnapok 1872. 140. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1872_07/?pg=31&layout=s&query=CSillagh (Letöltve: 2021. július 27.)

110 MNM Tft.IV f/15. 1382–1957. (Lengyel Beatrix szíves közlése, köszönet érte!)

111 Zalaegerszegi polg. isk. ért. 1893. 6. p. (A tanintézet húsz éves története.)

112 Zalai Közlöny 1876. december 14. 2. p.

113 Csillagh Konstancia és férje, Rózsás Lajos; Csillagh Franciska és férje, Nagy József; Csillagh Mária és férje, Vízy Gyula; Csillagh Gyula és neje, Nagy Etelka.

114 OSZK Gyászjelentések.

115 Zalai Közlöny 1876. december 14.2.p. Sírkövére a következő feliratot vészték: „CSÁFORDI CSILLAGH LÁSZLÓ / A MAGYAR KIRÁLYI LEGFŐBB / ÍTÉLŐSZÉK BÍRÁJA / SZÜL.1824. ÁPR. 19-ÉN / †1875. DECEMBER 11-ÉN.) Vö. Béres Katalin 1999. 115. p.

116 Pálmány Béla 2011. 1634. p.

117 Zalamegye 1882. november 26. 3. p.

A Csillagh család
elhagyott sírkertje
Bekeházán 1988-ban
(Vucskó János
felvétele, GM)

javára, 1883 februárjában rendezett műsoros este két alkalommal is énekelt a kisasszonyokból szerveződött kórusban.¹¹⁸ A Csillagh nővérek 1884 februárjában is a kitűnően sikerült „elite bál” résztvevői voltak az Arany Bárányban. „A terem a legizlésebben volt díszítve, a fesztelen és pezsgő elevenség közt lefolyt mulatságnak a reggeli órák vetettek véget.”¹¹⁹

A Zalamegyei Gazdasági Egyesület 1884. március 11-én tartott rendes közgyűlésén a Csillagh nővérek bejelentették, hogy időközben bekeházai ingatlanait eladták Kaiser József földbirtokosnak, aki ekkor megvásárolta Csillagh László gazdasági egyleti 200 forintos alapítótőke adósságát is, így a leányok megszabadultak a kamatok fizetésének terheitől.¹²⁰

A legfiatalabb leány, Csillagh Mária – aki szívesebben használta az Irma nevet – ment először férjhez, dr. Árvay István¹²¹ ügyvédhez. A kézfogójukról a Fővárosi Lapokban 1886 nyarán megjelent híradás azt tanúsítja, hogy még elevenen élt édesapjának emléke: „Dr. Árvay István ügyvéd jegyet váltott Csillagh Irma kisasszonnyal, néhai Csillagh László volt kúriai bíró kedves, kiváló

műveltségű leányával. A menyasszony atyja, mint egy zalai zászlóalj századosa, egyike volt azoknak, kik az 1849 tavaszán bevett Budavárba először hatoltak be; a hatvanas években képviselő, Deák Ferenc kedves embere s majd a legfőbb ítélőszék jeles bírója volt.”¹²² Csillagh Mária és dr. Árvay István esküvőjét 1886. október 16-án tartották a zalaegerszegi plébániatemplomban.¹²³ Mária, azaz Irma hamarosan megözvegyült, 1892-ben új házasságot kötött Lányi Bertalan ítélőtáblai bíróval, az Igazságügyi Minisztérium törvény-előke-szítő osztályának tagjával, az ágostai evangélikus egyház egyetemes törvényszékének bírájával,¹²⁴ a későbbi Fejérváry-kormány igazságügyi miniszterével. A legidősebb lány, Sarolta 1892. június 26-án ment férjhez sógora testvéréhez, Árvay Lajos vármegyei tiszti ügyészhez.¹²⁵

A Csillagh család emlékét Zalaegerszeg-Bekeháza temetője őrzi, környezetét a família jeles alakjai iránti tiszteletből ma már gondozzák, míg az egykori százados, Csillagh László mellszobra – Szabolcs Péter szobrászművész 1999. március 15-én felavatott alkotása – András hidán, a róla elnevezett kis téren áll.

118 Zalamegye 1883. február 5. 3. p.

119 Zalamegye 1884. február 17. 3. p.

120 Zalamegye 1884. március 30. 2. p.

121 Árvay István (1818–1889), ügyvéd, táblabíró, tiszteletbeli alügyész, 1846/1847-ben megyei gyorsíró, 1848-ban országgyűlési gyorsíró. Vö. Molnár András 2009. 146. p.

122 Fővárosi Lapok 1886. július 26. (205. sz.)

123 Zalaegerszegi római katolikus plébánia házassági anyakönyve, 65/1886.

124 Pesti Hírlap, 1894. április 27. (117. szám) 9. p.

125 Zalaegerszegi római katolikus plébánia házassági anyakönyve, 43/1892.

A Csillagh család felújított temetője Bekeházán 2016-ban (a szerző felvétele, GM)

Rövidítések

Levéltári és kéziratos források

BM – Balatoni Múzeum, Keszthely

Tört. Dok. – Történeti Dokumentáció

GM – Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg

Tört. Dok. – Történeti Dokumentáció

HL – Hadtörténelmi Levéltár

1848–49. – Az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc iratai

MNL OL – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

A 130. Illésy-gyűjtemény – A 130 Magyar Kancelláriai Levéltár. Levéltári segédletek. Illésy-gyűjtemény

A 57. Királyi könyvek – A 57. Magyar Kancelláriai Levéltár. Királyi Könyvek

MNL ZML – Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára

ÁB jkv. – Zala megye Állandó Bizottmányának jegyzőkönyvei, 1848–1849

kgy. ir. – Zala vármegye nemesi köz- és kisgyűléseinek iratai. Közgyűlési iratok

kgy. jkv. – Zala vármegye nemesi köz- és kisgyűléseinek iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek

Nemesi javak 1835. – Zala vármegye nemesi összeírásai. Nemesi javak összeírása (becslése), 1835

Nemesi kataszter 1829. – Zala vármegye nemesi összeírásai. Catastrum Nobilium Comitatus Zaladiensis de Anno 1829

Zeg. régi lt. – Zalaegerszeg mezőváros régi levéltára

MNM – Magyar Nemzeti Múzeum

TFt. – Történeti Fényképtár

OSZK – Országos Széchényi Könyvtár

Gyászjelentések – Gyászjelentések gyűjteménye

PFL – Pannonhalmi Főapátság Levéltára

Chernel Kálmán kézirata I. köt. – Chernel család levéltára. Chernel Kálmán: Életpályám története. I. könyv [kézirat, I. kötet]

Irodalom

A 47. honvédszászlóalj története – Hermann Róbert – Bona Gábor – Molnár András: A 47. honvédszászlóalj története, 1848–1849. Zalaegerszeg, 2020.

A szabadságharc emlékei Zalában – A szabadságharc emlékei Zalában 1848–1849. (Szerk. Béres Katalin) Zalaegerszeg, 1998.

Béres Katalin 1999. – Béres Katalin: Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emlékhelyei Zala megyében. In: A szabadságharc emlékei Zalában 1848–1849. 2. jav. bőv. kiad. (Szerk. Béres Katalin) Zalaegerszeg, 1999. 53–167. p.

Bona Gábor 2020. – Bona Gábor: A 47. honvédszászlóalj tisztikara 1848–1849-ben. In: Hermann Róbert – Bona Gábor – Molnár András: A 47. honvédszászlóalj története, 1848–1849. Zalaegerszeg, 2020. 165–193. p.

Budavár bevételének emlékezete – Budavár bevételének emlékezete 1849. (Vál., szerk. Katona Tamás) Bp., 1989.

- Csány László kormánybiztosi iratai I. köt. – Csány László kormánybiztosi iratai 1848–1849. (Zalai Gyűjtemény 44.) (Sajtó alá rend. Hermann Róbert) Zalaegerszeg, 1998. I. kötet
- Csány László reformkori iratai – Csány László reformkori iratai 1817–1848. (Zalai Gyűjtemény 66.) (Sajtó alá rend. Molnár András) Zalaegerszeg, 2009.
- Degré Alajos 1983. – Degré Alajos: Visszaemlékezéseim. Bp., 1983. (Összeállította, szerk., a bev. és a jegyz. írta Ugrin Aranka) Bp., 1983.
- Degré Alajos 1984. – Degré Alajos: Zala megye vezetőségének kiválasztása a feudalizmus végén. In: Jogtörténeti tanulmányok V. Bp., 1984. 47–57. p.
- Dobszay Tamás 2019. – Dobszay Tamás: A rendi országgyűlés utolsó évtizedei (1790–1848). Bp., 2019.
- Foki Ibolya 2006. – Foki Ibolya: Zalaegerszeg rendezett tanácsú várossá válása 1885-ben. In: Végvárból megyeszékhely. Tanulmányok Zalaegerszeg történetéből. (Zalai Gyűjtemény 61.) (Szerk. Molnár András) Zalaegerszeg, 2006. 146–168. p.
- Galsai Kovách Ernő 2020. I. köt. – Zala vármegyétől a bécsi Magyar Királyi Nemesi Testőrségig. Galsai Kovách Ernő honvéd őrnagy emlékiratai. I. kötet. (Sajtó alá rend. Fonda Almerigo és Hermann Róbert) Bp., 2020.
- Gerlóczy Károly 1893. – Gerlóczy Károly: Királyi Pál emlékezete. Bp., 1893.
- Hermann Róbert 1998. – Hermann Róbert: Perczel Mór muraközi hadjárata. Hadijelentések 1848. október 11. – november 9–10. In: Pannon Tükör 1998. 2. sz. 44–52. p.
- Hermann Róbert 2004. – Hermann Róbert: Zala követe, Szentgrót képviselője. Deák Ferenc az 1848. évi rendi és az 1848. évi népképviselői országgyűlésen. (Zalai Gyűjtemény 59.) (Szerk. Molnár András) Zalaegerszeg, 2004. 91–177. p.
- Hermann Róbert 2020. – Hermann Róbert: A 47. honvédszászlóalj a szabadságharc hadtörténetében 1848–1849. In: Hermann Róbert – Bona Gábor – Molnár András: A 47. honvédszászlóalj története, 1848–1849. Zalaegerszeg, 2020. 9–163. p.
- Juhász Réka Ibolya 2017. – Juhász Réka Ibolya: A győri felsőoktatás intézményeinek hallhatói 1719–1852. Bp., 2017.
- Kiss Zsuzsanna 2003. – Kiss Zsuzsanna A Zala Megyei Gazdasági Egyesület megszervezése a neoabszolutizmus korában In: Korall 12. 2003. szeptember 107–124. p.
- Lőrincz József – Mezey Barna 2019. – Lőrincz József – Mezey Barna: A magyar börtönügy története. Bp., 2019.
- Megyery István 1905. – Megyery István: A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek. Bp., 1905.
- Mészáros István 1998. – Mészáros István: A Szent István Társulat százötven éve, 1848–1998. Bp., 1891.
- Mezey Barna 1997. – Mezey Barna: A polgári börtönügyi tudományosság a XVII–XIX. században. In: A magyar börtönügy kutatásainak alapjai. (Jogtörténeti értekezések 20.) (Szerk. Bódiné Beliznai Kinga, Mezey Barna) Bp., 1997. 5–102. p.
- Mikár Zsigmond 1869. – Honvéd schematismus, vagyis az 1848/9-ki honvédseregből 1868-ban még életben volt főtiszteknek névkönyve. (Összeállította Mikár Zsigmond) Pest, 1869.
- Molnár András 1987. – Molnár András: A zalai honvédszászlóalj felállítása 1848 őszén. In: Közlemények Zala megye közgyűjteményeinek kutatásából. (Zalai Gyűjtemény 26.) (Szerk. Bilkei Irén) Zalaegerszeg, 1987. 113–128. p.
- Molnár András 1994. – Molnár András: Zala megye politikai viszonyai az 1840-es évek második felében. Festetics Leó főispáni helyettes jelentései és emlékirata. In: Zalai történeti tanulmányok 1994. (Zalai Gyűjtemény 35.) (Szerk. Bilkei Irén) Zalaegerszeg, 1994. 93–181. p.
- Molnár András 1996. – Molnár András: „A zalai ágyúzás”. Zala megye önkéntes adózói (1845–1848). In: Századok 1996. 5. sz. 1211–1240. p.
- Molnár András 1999. – Molnár András: „Zalának elszállt lelke...”. Csertán Sándor kormánybiztos jelentései és levelei 1849. május 26. – július 29. In: Századok 1999. 2. sz. 329–372. p.
- Molnár András 1999/a. – Molnár András: Zala megye 1848-as országgyűlési képviselői. In: Honismeret 1999. 3. sz. 13–19. p.
- Molnár András 2008. – Molnár András: Zala megye 1845. évi nemesi katasztere. In: Levéltári Szemle 2008. 4. sz. 34–47. p.
- Molnár András 2009. – Molnár András: A zalai nemesség politikai erőviszonyai 1847-ben. Kovács László kimutatása Széchenyi István gróf számára. In: Zalai történeti tanulmányok. (Zalai gyűjtemény 67.) (Szerk. Paksy Zoltán) Zalaegerszeg, 2009. 131–158. p.
- Molnár András 2010. – Molnár András: Főadószedőből alkotmányos alispán: Koppány Ferenc (1792–1866). In: Egerszegi történeti tanulmányok 2010. (Zalaegerszegi Füzetek 11.) (Szerk. Molnár András) Zalaegerszeg, 2010. 85–130. p.
- Nagy Iván 1858. 3. köt. – Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Pest, 1858. 3. kötet

Novák Mihály 1906. – Novák Mihály: Zalavármegye az 1848/49. évi szabadságharcban. 2. bőv. kiad. Zalaegerszeg, 1906.

Pálmány Béla 2011. 2. köt. – Pálmány Béla: A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja. 1825–1848. Bp., 2011. 2. kötet

Ruszoly József 1999. – Ruszoly József: Országgyűlési képviselő-választások Magyarországon 1861–1868. In: Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Juridica et Politica. Tomus LVI. Fasciculus 2., Szeged 1999.

Tauffer Emil 1881. – Tauffer Emil: Vitás és nem vitás kérdések a magyar btk. büntetési rendszere tekintetében. Válasz Varga János „A börtönügy köréből” című munkájára. In: Magyar igazságügy 1881. 15. kötet. 2. szám. 136–172. p.

Vajda László – Vajda Lászlóné 1974. – Vajda László – Vajda Lászlóné: Zala megye az 1848–49-es polgári forradalom és szabadságharc

idején. In: Zalai Tükör 1974. 1. köt. 1848/49. zalai eseménytörténete. 5–42. p.

Zala megye archontológiája – Zala megye archontológiája 1138–2000. (Zalai Gyűjtemény 50.) (Szerk. Molnár András) Zalaegerszeg, 2000.

Zalaegerszegi polgári isk. ért. 1893. – A zalaegerszegi államilag segélyezett községi polgári fiú-, középkereskedelmi- és polgári leányiskola huszadik értesítője az 1892–93. tanévről. (Szerk. Udvardy Ignác) Zala-Egerszeg, 1893.

NÉMETH JÁNOS:
Édesanyám